

DE ZEUMER

Heemkunde vereniging

1991 - 2

**MAAS
EN
SWALMDAL**

Beesel/Reuver/Belfeld/Swalmen
Postbus 4643
5953 ZG Reuver

Heemkundevereniging Maas- en Swalmdal heeft de gemeenten Belfeld, Beesel en Swalmen als werkgebied. De vereniging stelt zich tot doel de kennis van en de belangstelling voor het eigen heem te bevorderen en te streven naar het behoud, herstel en bescherming van die waardevolle cultuurelementen die eigen zijn aan het heem.

De vereniging tracht dit doel te bereiken door o.a. onderzoek van bodem en archieven, het verzamelen en exposeren van streekeigen voorwerpen van geschiedkundige waarde, het houden van lezingen, cursussen, excursies, en het publiceren van bevindingen van de leden.

Redactie: Els van Geenen-Erdkamp
Jan Geerlings
Loe Giesen

Redactie-adres: Mgr. Theelenstraat 18
5954 AZ Beesel

Bezorgers: Swalmen / Beesel:
Jan Geerlings

Reuver:
Lambert Niemans

Belfeld:
Twan Ernst

De Zeumer is het kwartaalblad van heemkundevereniging Maas- en Swalmdal. Leden ontvangen dit blad alsmede het jaarboek voor f 30,- per jaar gratis.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de ingezonden stukken. Overdrukken met vermelding van de bron zijn uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming.

Inhoud

Inhoud	1
Van de redactie	2
Programma	2
Jaarboek 10 (1990)	4
Industrieel erfgoed in Limburg	7
Toponiemen	9
De Duiventoren van Nieuwenbroeck	12
Samenwerking met Historischer Verein Furth im Wald?	16
Beeselse koster eerste ontdekker pottenbakkersoven Elmpter aardewerk?	18
Zand er over ...	23
Archeologisch Limburg 1987-1989	26
Genealogie: hoe te beginnen?	28
Nieuwe aanwinsten bibliotheek	33

Jaarboek niet ontvangen?

Hebt u uw contributie wel betaald ?

Van de redactie

't Is weer zomer. Voor veel verenigingen de spreekwoordelijke komkommertijd, maar voor diverse van onze leden juist de periode om gegevens te sprokkelen. Toegegeven, mooi weer noodt eerder tot lekker languit liggen in de tuin of op het strand, maar de vaste kern van Maas- en Swalmdal blijft ook in deze tijd van het jaar volop actief. De evenementen die na de zomervakanties weer op stapel staan, moeten worden voorbereid. Aan de artikelen voor jaarboek 11 wordt alweer volop gewerkt. En in de meeste werkgroepen geldt dat het ijzer moet worden gesmeed als het heet is. Dat betekent dat bijvoorbeeld een werkgroep Archeologie attent moet blijven op meldingen, dat de politieke ontwikkelingen rond Monumenten en Beeldbepalende Panden moeten worden gevolgd, en dat de werkgroep Kruisen en Kapellen haar "klantenbestand" in de gaten blijft houden.

Maar ook op individueel niveau wordt er voortdurend aan de weg getimmerd door mensen die niet snel in de schijnwerpers lopen maar desondanks baanbrekend werk verrichten. Neem nu Hans Peters uit Reuver, die kosten nog moeite spaart om genealogische gegevens van binnen en buiten het werkgebied van onze vereniging in een elektronische kaartenbak te stoppen. Een gedeelte van de neerslag van dit monnikenwerk staat reeds in Den Roover ter beschikking en dankzij de betere toegankelijkheid zal in de toekomst menige genealogie beter onderbouwd kunnen zijn. Prima werk, Hans!

Uiteraard zijn nog vele anderen actief, ieder op hun terrein en volgens hun aanpak. Juist door de krachtenbundeling van deze individuele leden is Maas- en Swalmdal méér dan de som der delen.

De deadline voor de volgende Zeumer is 1 augustus 1991.

Programma

Het activiteitenprogramma voor 1991 ziet er, voor zover bekend, als volgt uit:

- 6 juni: Presentatie jaarboek 1990
- 30 juni: Busexcursie naar Malmedy, Stavelot en Echter-nach. I.s.m. M.H.V.S.
- juli/aug.: Geen activiteit wegens vakanties.
- 8 sept.: Open monumentendag.
- okt.: Herfstwandeling samen met het I.V.N.
- Dec.: Lezing over decembergebruiken. I.s.m. M.H.V.S.

Verder zal dit jaar het boek "125 jaar spoorlijn Venlo-Roermond" gepresenteerd worden. De datum van verschijnen is nog niet bekend. Gekoppeld aan de presentatie zal dhr. J. Ickenroth een lezing houden over vervoer en posterijen in Reuver en omstreken.

Omdat deze agenda onder voorbehoud is, wordt u verzocht de infobladen en weekbladen goed te lezen.

Dringende oproep.

Om ook in de toekomst activiteiten te kunnen organiseren hebben we dringend behoefte aan een of meerdere leden die helpen bij de voorbereiding voor bijvoorbeeld uitstapjes, lezingen, etc. Inlichtingen: W. Luys.

Jaarboek 10 (1990)

Op donderdag 6 juni verschijnt het nieuwe jaarboek van Heemkunde Vereniging " Maas- en Swalmdal" (het 10e deel van de serie) met een grote verscheidenheid aan artikelen over de geschiedenis van de gemeenten Swalmen, Beesel en Belfeld. Het 10e jaarboek wordt vanwege het bereiken van deze mijlpaal ingeleid door de redactie. Giel Geraedts uit Roermond zal in juni het eerste exemplaar overhandigd krijgen. Het nieuwe jaarboek bevat zoals gewoonlijk 160 bladzijden en ruim 100 foto's. Een greep uit de inhoud:

Hoeve "De Zang" te Reuver (2) (M. Smeets)

Als vervolg op het gelijknamige artikel in jaarboek 1989 vermeldt de schrijver in dit tweede deel de pachtersfamilies van de kapitale hoeve.

"De mulder van Belfeld" (J. Geurts)

In 1913 liet molenaar Pierre van der Voort een woonhuis met maalderij bouwen in het centrum van Belfeld. Heden ten dage herinneren slechts de twee molenstenen aan de Meule. De schrijver gunt ons een kijkje in en rond deze molen.

Ook in Swalmen werd de draak gestoken (G.Geraedts)

"Het spel van den draak" is in Swalmen eerder aanwijsbaar dan in Beesel. De schrijver schreef er in 1981 zelfs een boek over. De oudste informatie over de Swalmer draakschutten dateert van 1656. In dit artikel komt alles over het Swalmer draaksteken aan bod, tot de laatste vermelding in 1789.

Wat aan harmonie St.-Gertrudis voorafging (2) (F. Geerlings)

In dit 2e deel wordt de fanfare behandeld vanaf de oprichting in 1899 tot de formele opheffing op 20 januari 1927. Toen werd ze namelijk opnieuw opgericht en zelfstandig als harmonie. Onder dirigent Felten werd zelfs tweemaal succesvol aan een concours deelgenomen.

Het H. Hartklooster als centrum van het onderwijs te Reuver 1891-1976 (L. Giesen)

Aan de vooravond van het 100-jarig bestaan van het H. Hartklooster te Reuver gaat de schrijver wat dieper in op de vele soorten onderwijs, die in het gebouwencomplex plaatsvonden. Van de Naai- en Bewaarschool in 1891 tot MAVO "Pro Vita" in 1962.

Vleermuizen in Midden-Limburg (G. Jonkman)

De vele inheemse vleermuizensoorten worden beschreven, niet alleen qua uiterlijk, maar ook hun leefgebied.

Op Malbeck (J. Funken e.a.)

De boerderij en de watermolen van Maalbeek behoorden tot 1817 tot de gemeente Kaldenkirchen. Daarna kwam het bij de gemeente Belfeld. De oudste informatie van Malbeck dateert uit ca. 1400. Voor dit artikel werden de gegevens van dhr. Funken uit het Nettet al aangevuld met informatie uit de eigen gelederen, waardoor de geschiedenis van Malbeck tot heden volgens de laatste stand van zaken wordt beschreven.

Ook in 1830 werd de "Kerckebrug" in de Brugstraat te Swalmen op militair bevel verwoest (G. Geraedts)

Waarom werd in 1842 een nieuwe stenen brug gebouwd? Dat vroeg de auteur van dit verhaal zich af. De brug was in 1783 toch nog grondig gerestaureerd! De vondst van een brief bij een Brusselse antiquair geeft hierop het antwoord.

De voormalige windmolen op de Meuleberg in Beesel (W. Luys)

In 1797 lieten Antoine Berghoff uit Roermond en Henri Jansen uit Beesel een standaard- of kastmolen bouwen, die later bekend werd als "Theelens Meule". De schrijver geeft een compleet historisch overzicht tot de sloop van de molen in juli 1950.

Wijn en wijn maken (J. Hodselmans en H. Smeets)

Wijn, bier en allerlei vormen van foezel (zelfgemaakte jenever) speelden ook vroeger al een belangrijke rol in het dagelijks leven. Na een korte historische inleiding gaan de schrijvers in op het zelf wijn maken.

Verder in dit jaarboek:

- **Jaarkroniek 1990** (F. Geerlings/J. Hodselmans/H. Verkoyen/G. Vintcent;
- **"Kesjtieëls-Driekske" (2)** (J. Bergmans);
- **Boeken in de regio** (F. Geerlings);
- **gedichten en een serie oude foto's van Belfeld;**
- **en Jaarverslag 1990 van onze vereniging** (H. Smeets).

Diegenen die een abonnement hebben op de jaarboekenserie, krijgen het nieuwe boek direkt na verschijning aangereikt. Leden van de Heemkundevereniging krijgen het jaarboek gratis. Tot verschijning begin juni kan het nieuwe boek besteld worden; het kost dan f 17,50.

Na verschijning kost het f 20,-. U kunt een (of meerdere) boek(en) bestellen via telefoonnummer 04704-1397 bij dhr. F. Geerlings, Hoogstraat 6 in Beesel. Ook andere delen uit de serie kunt u nog bestellen. Tevens kunt u zich (telefonisch of schriftelijk) opgeven als abonnee.

Hieraan zijn geen extra-kosten verbonden; u krijgt telkens het nieuwe jaarboek tegen voorintekenprijs aangereikt.

Industrieel erfgoed in Limburg

(boekbespreking)

De industriële archeologie (dit is de studie die zich bezighoudt met de materiële overblijfselen van de vroegere industriële cultuur in hun historische, maatschappelijke en evolutieve context) mag zich sinds de vijftiger jaren ook in Nederland op een toenemende belangstelling verheugen. De toegenomen dreiging dat industriële monumenten verdwijnen bracht het provinciale bestuur er in 1986 toe een onderzoek in te stellen naar de industriële overblijfselen in Limburg.

Dit onderzoek spitste zich toe op twee gebieden, nl. de onroerende en roerende relictten van het industrieel verleden. De resultaten van dit onderzoek door Drs. J.C.J.M. Starmans (onroerende objecten) en Drs. M.M.R. Daru-Schoemann (roerende objecten) worden gepubliceerd in dit boek.

Er wordt een inventarisatie gegeven van industrieel archeologische objecten in Limburg. Voor ons werkgebied worden genoemd en afgebeeld, wat betreft de onroerende relictten:

Beesel:

- "Colberts" Matrassen- en Ledikantenfabriek (Rijksweg 12)
- "Reuverine" Verfwaren- en Japanlakfabriek (Rijksweg Noord 53)
- Fabrikantenwoning (Rijksweg Noord 51)
- Gietijzeren wegwijzer (kruispunt Eikenbroeklaan)

Belfeld:

- Schoorsteen "pannesjop Van Cleef" (Kapelweg)
- Janssen-Dings kleiprodukten (Industriestraat)
- Stuw en sluizen Belfeld

Swalmen:

- Loswal (Asselt)
- Coöperatieve stoomzuivelfabrieken St.-Lambertus (Hoogstraat 6, de Fuu)
- Moutfabriek Jos Hendrickx-Crijns B.V. (Stationsstraat 15)
- Schoorsteen houtzagerij Jac.Geraedts (Stationsstraat 23-25)
- C.V. Gebr. Noten (Bosstraat 72)
- Konings Machinefabriek B.V. (Rijksweg)

Uit deze lijst is een selectie gemaakt van objecten van zeer groot belang en objecten van belang. Binnen onze gemeenten waren geen objecten van zeer groot belang, wel een drietal objecten van belang:

- "Colberts" Matrassen en Ledikantenfabriek.
- Janssen-Dings Kleiprodukten B.V.
- IJzergieterij P. Konings

Bij de inventarisatie van onroerende relictten kwamen de volgende zaken aan bod, die zich in ons werkgebied bevinden:

- Beesel: · De collectie kleiprodukten en kleinere produktiemiddelen, afkomstig van Janssen-Willemsen verzameld door "Maas- en Swalm-dal".
- Swalmen: · Diverse machines, maquettes, tekeningen en litho's afkomstig van Konings Machinefabriek en Gieterij B.V.

Ook onze vereniging is benaderd voor hulp aan dit onderzoek en heeft haar bijdrage geleverd aan de tot standkoming van deze inventarisatie.

Toponiemen

Op zaterdag 10 november 1990 werd in het kader van het 10-jarig bestaan van onze vereniging een speciale uitgave gepresenteerd met als onderwerp straat-, buurt- en veldnamen in de gemeente Beesel. Het eerste exemplaar van dit boek, getiteld "Tussen Maas en Meerlebroek" en geschreven door Loe Giesen, werd door voorzitter Wiel Luys overhandigd aan wethouder Ton Verleysdonk van de gemeente Beesel. Van de totale oplage van ongeveer 525 boeken waren begin 1991 nog ca. 75 exemplaren over.

Na het voorwoord en een korte verantwoording behandelt de inleiding achtereenvolgens het Beeselse landschap, de ongeschreven geschiedenis (prae- en protohistorie), de ontwikkeling van bestuur en organisatie, en een algemene uiteenzetting over bezit, verpanding en overdracht in vroeger tijden.

Een aparte plaats is ingeruimd voor de volledig serie kaarten van de gemeente Beesel die de Roermondse landmeter Smabers rond 1780 maakte in opdracht van de gemeente (zes jaar eerder maakte deze landmeter overigens een vergelijkbare serie kaarten van Swalmen).

De beschrijving van de toponiemen zelf omvat 125 bladzijden met ongeveer 800 trefwoorden; niet alle toponiemen zijn apart als trefwoord opgenomen. Het boek bevat ruim 100 foto's, kaarten en tekeningen, waarvan vele nooit eerder gepubliceerd. Hetzelfde geldt voor de meeste gegevens: in zoverre is het dan ook een uniek naslagwerk geworden dat mag worden gezien als basis voor verder onderzoek. Het boek wil en kan natuurlijk geen vervanging zijn voor de serie jaarboeken, waarin veel meer ruimte kan worden gereserveerd voor een specifiek onderwerp, en waarin bovendien heel andere onderwerpen aan bod komen uit zowel Belfeld, Beesel als Swalmen.

Zoals de schrijver al aangeeft in zijn inleiding, heeft dit boek niet de pretentie volledig te zijn. Wel is geprobeerd om elk toponiem aan bod te laten komen. In het kader van dit streven laten we hier enkele aanvullingen volgen:

Horst, de

Gebied nabij de schietbomen ten zuiden van de Keulseweg, en tussen de Broekweg en Sebastopol. Een horst is een geringe bodemverheffing. In Swalmen komen we de benaming tegen in een toponiem als de Sleehorst, niet ver van de Baxhof (een slee is een slenk of laagte).

Pos, de

Volgens dhr. Niessen uit Tegelen werd deze benaming vroeger gebruikt voor een gebied nabij de Koebaendj (Ouddorp).

Sjipperspaedje

Alternatieve benaming voor het Huurvaarderspad (of Vissersweg?) in Rijkel. Voor nadere gegevens houden wij ons aanbevolen!

Toerke, de

Gebied begrensd door Keulseweg, Bosakkerweg en Patersweg (bij de Witte Steen). Het bosgebied was vóór de Tweede Wereldoorlog o.a. eigendom van de familie Franssen ("Pogkes"). Naar het schijnt is de naam ontleend aan de kromme bomen (toerke; vgl. woorden als 'torsie' en 'torderen').

Vlinckenbroek

Het gebied tussen Dubbelweg en Broeklaan. De benaming wordt nog steeds gebruikt. Voor de betekenis en gebruik van vlincken verwijzen we naar het toponiemenboek.

Voeël, 't

Gebied ongeveer begrensd door St.-Willibrordusdijk, Broeklaan, Prinsendijk en Muiderdijk. Ook de Vuilbeek ontleent zijn naam aan dit gebied.

Wellicht ten overvloede wijzen we erop dat verdere aanvullingen (ook op- of aanmerkingen!) op het boek van harte welkom zijn. Bovenstaande voorbeelden bewijzen nog eens dat iedere uitgave voor verbetering vatbaar is. In volgende Zeumers zullen we u op de hoogte houden van (onvermijdelijke) errata en aanvullingen.

Persoonsregister

Als verdere aanvulling op het boek is sinds enige tijd een persoonsregister beschikbaar. Dit 16 pagina's tellende register is beschikbaar in hetzelfde formaat, lettertype en opmaak als de rest van het boek. De pagina's zijn door genummerd vanaf pagina 160, zodat het register aansluit bij de voorafgaande bladzijden. Een exemplaar bevindt zich in het verenigingslokaal, waar het voor f 0,10 per pagina kan worden gefotokopieerd. Omdat onderschriften bij het boek ontbraken, is ook hieraan gewerkt. Een volledige lijst van afbeeldingen zal eveneens t.z.t. in het verenigingslokaal aanwezig zijn.

Toponiemen in Swalmen en Belfeld

In de verantwoording van het jubileumboek staat reeds aangegeven waarom gekozen is voor Beeselse toponiemen. Het onderzoek beperkt zich niet alleen tot toponiemen uit de gemeente Beesel. Met name over Belfeldse toponiemen is echter nog te weinig bekend om tot een verantwoorde publikatie te komen. Swalmen kent weliswaar geen uitgave die verder gaat dan de betekenis van straatnamen, maar in de belangrijkste behoefte is voldaan.

Op een oproep voor Beeselse toponiemen in zowel dit blad als plaatselijke weekbladen werd geen enkele reactie ontvangen. Dat betekent dat de gegevens opnieuw afkomstig waren van een weliswaar toegewijde maar toch (te) kleine groep. De bovenstaande hiaten hadden wellicht gemakkelijk voorkomen kunnen worden dankzij uw bijdrage!

Toponiemenboeken voor Swalmen en Belfeld?

Ongetwijfeld bestaat er voldoende belangstelling voor dit soort publikaties. Het onderzoek dat aan deze uitgaven voorafgaat beslaat echter meestal vele jaren, terwijl ook de verwerking van de gegevens tot een leesbaar geheel veel tijd kost. Het moment waarop toponiemenboeken over Swalmen en Belfeld het licht kunnen zien is dan ook in sterke mate afhankelijk van beide factoren. Vooruitlopend hierop willen we graag een start maken door alvast korte beschrijvingen op te nemen in de volgende Zeumers. Aan u het woord!

De Duiventoren van Nieuwenbroeck

In een ongedateerd manuscript van voor 1970, waarvan ook de schrijver niet bekend is (vermoedelijk is het van de hand van wijlen Mathieu Hensen uit Beesel) lezen we over de duiventoren van Nieuwenbroeck het volgende:

Een bezienswaardigheid is tevens de duiventoren in de hoek van de zijtuin. Het houden van duiven was eertijds een Heerlijk recht, voorbehouden aan de adel en de hoge geestelijkheid, en was afhankelijk van een minimum aan grootgrondbezit. Of het om de duivenmest ging, nodig voor de teelt van hennep, saffraan en tabak, of om de ...pastei, is niet vast te stellen. De gemiddelde duivenslag schijnt omstreeks 500 te zijn geweest; er moeten echter kooien van 10.000 stuks bestaan hebben. In Nederland zijn niet meer dan een 80-tal duivenhokken overgebleven. Van de 25 stenen duiventorens is deze van Beesel de enige in Limburg. (De meesten komen voor in Gelderland en Utrecht.) Overigens bestaan nog 18 houten torens en de overige moeten we zoeken in de gevels van kasteelvleugels of de bijgebouwen.

Nieuwenbroeck zou dus nog een stenen duiventoren bezitten waar gemiddeld zo'n 500 duiven in huisden. In de jaren 1971-1972 zocht ik al naar deze "bezienswaardigheid", tezamen met wijlen dhr. Frans Peeters ("Kruukske") uit Beesel. Samen waren we destijds bezig aan een boek over de geschiedenis van de Beeselse schutterij in bijzonder en de Beeselse geschiedenis in het algemeen.

Het enige wat we "ontdekten" was een klein rond torentje, ongeveer 2.50 m hoog en 1.25 m doorsnee. Zou dit de unieke duiventoren zijn ? Enig in zijn soort in Limburg ? We konden het niet geloven; dit "miniaturtje" kon hoogstens onderdak bieden aan een 50-tal duiven ! Het torentje zelf was weliswaar gebouwd van oude stenen, doch dateerde zeker niet

uit de feodale tijd. Het metselwerk was vrij jong (van rond

Het "duiventorentje" in de tuin van Nieuwenbroeck.
(foto: F. Geerlings)

1900) en het houtwerk van het dak bestond uit geschaafde kepers en planken die nog vrij nieuw uitzagen. Waarschijnlijk werd dit torentje rond 1900 gebouwd als versiering van de tuin. Verder was er geen duiventoren te bekennen. We beschouwden de informatie dan ook als "onjuist".

In 1987 kreeg ik een boekwerk in handen, getiteld "Limburgse kastelen in vogelvlucht" (verschenen in 1980) waarin ik tot mijn verbazing onder kasteel Nieuwenbroeck las: "Men treft hier ook nog de enige in Limburg aanwezige (stenen) duiventoren uit de feodale tijd aan, herinnerend aan het recht van duiventil dat alleen de heer bezat". (citaat blz. 80)

Over welke duiventoren hadden de drie auteurs van dit boek het dan, zo vroeg ik me af. Mede-auteur Harrie Salden wist het desgevraagd ook niet; hij had in 1980 gebruik gemaakt van eerderevermeld manuscript!

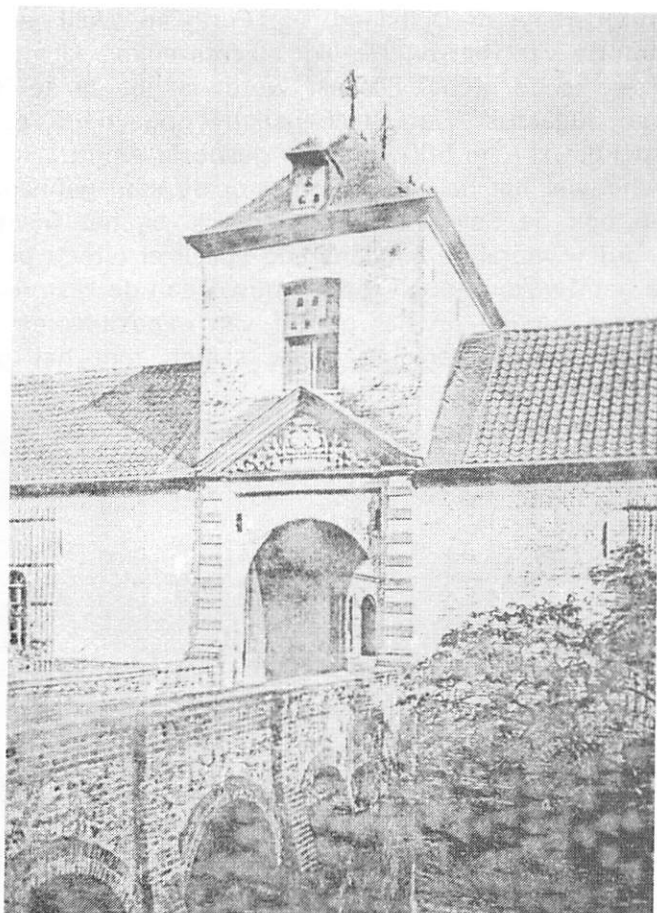
Maar wie zoekt zal vinden, dacht ik bij mezelf. En inderdaad, in het gemeente-archief van Beesel vond ik in de "uitgaande brieven" (no. 1857 Reg. B) het volgende:

*Den 6 September 1852. Aen den Commissaris des Konings te Maastricht. Onder geleide dezer heb ik de Eer te verkondigen een verzoekschrift betreffende het verlangen eener duiventil, staande in deze gemeente sedert 1731, om daar vijftig paren duiven te mogen houden.
Den Schout, Em. Ruys.*

De enige bekende stenen toren was die van het poortgebouw, die volgens de windvaan uit 1731 dateerde. En inderdaad zien we op de tekening van Alexander Francois van Aefferden uit 1798, dat deze toren is ingericht als duiventoren: er steken op de tweede en derde verdieping lange stokken door de duivengaten naar buiten, waarop de duiven konden zitten. Een tekening, die gemaakt werd op het einde van de vorige eeuw, toont eveneens invlieggaten op de tweede en derde verdieping. Het meest treffende voorbeeld is een foto uit 1912: de toren met invlieggaten en duiven op het dak.

De stenen duiventoren bestaat dus! Arnoldus de Bosman, de toenmalige kasteelheer, moet in 1731 de behoefte hebben gehad om - volgens oud recht - duiven te gaan houden. Waarschijnlijk werd de toren bewust hiervoor gebouwd; de twee verdiepingen zijn groot genoeg voor een 500-tal duiven. Tot aan de Franse Tijd (1794-1812) zal ze zeker als zodanig in gebruik zijn geweest. Hendrik Ruys, de toenmalige eigenaar, verloor toen het recht, waardoor de duiventoren leeg kwam te staan. Zijn zoon, de schout Ernest Em. Ruys, vroeg in de aangehaalde brief in 1852 toestemming om weer duiven te mogen houden in de duiventoren. Vermoedelijk hebben er toen duiven gezeten tot rond 1930.

Vanaf die tijd werden de twee verdiepingen en het linkerdeel van het poortgebouw ingericht als woonhuis voor de familie Heldens. Onherkenbaar als duiventoren....

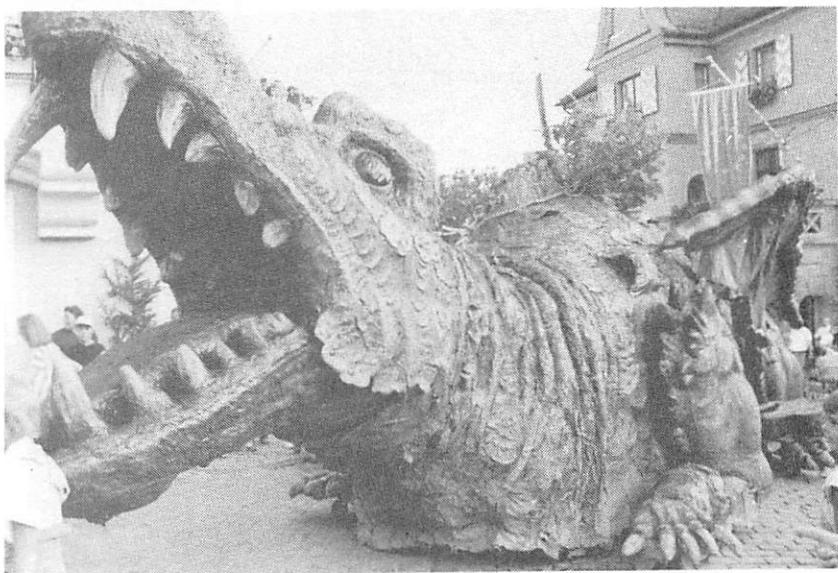
Duidelijk zien we de invlieggaten en enkele duiven op het dak. (foto uit 1912).

Frans Geerlings

Samenwerking met Historischer Verein Furth im Wald?

In Oberbayern (Duitsland) ligt Furth im Wald, een stadje ter grootte van Reuver. Het ligt slechts enkele kilometers van de Tsjechische grens. Elk jaar wordt in het 2e en 3e weekend van augustus "Der Drachenstich" opgevoerd, een imposant spel dat al ruim 500 jaar daar gespeeld wordt.

Alhoewel het hele gebeuren door de stad gefinancierd wordt en ook de hele stad daarwerkelijk bij het feest betrokken wordt - vooral de middenstand speelt er uiterst perfect op in - is het "wakend oog" toevertrouwd aan de Historischer Verein aldaar. Vooral op het gebied van exposities en propaganda werkt deze vereniging nauw samen met het gemeentelijk ambtenarenapparaat.

De 21 meter lange draak is van alle technische snufjes voorzien, waaronder een intern TV-circuit. Kosten: ruim 400.000 DM. (foto: F. Geerlings)

Mijn kontakten met deze stad dateren al vanaf 1973, toen ik materiaal verzamelde voor mijn boek "Het Draaksteken" (1981). In 1981 was professor H. Wolf van het Brauchtumsarchiv. Bayerischer und Oberpfälzer Wald in Beesel bij het draaksteken aanwezig om e.e.a. te bekijken, en in 1988 de heren Blab en Wild van de Historischer verein. Diverse gesprekken werden gevoerd en informatie uitgewisseld. In 1989 bracht het stichtingsbestuur Draaksteken Beesel een tegenbezoek en in augustus 1990 toog ik tezamen met de secretaris van de stichting Draaksteken naar Furth im Wald, op uitnodiging van de Historischer Verein.

Uit de vele gesprekken en bijeenkomsten bleek duidelijk van beide zijden de behoefte om regelmatig informatie uit te wisselen. Geopperd werd zelfs om alle draaksteekplaatsen in Europa op de een of andere manier in onderling kontakt te laten komen met bijvoorbeeld een 2- of 5-jarlijks symposium in een van deze plaatsen.

De Historischer verein Furth im Wald wil graag samenwerking met Beesel: uitwisseling van informatie, ruil van publikaties, jaarboeken, etc. Aangezien de Stichting Draaksteken geen publikaties (jaarboeken) heeft en nog minder historische informatie, wil zij graag dat de heemkundevereniging tezamen met hun deze samenwerking vorm geeft. Althans, tot zover liggen de ideeën op tafel.

Om op dit moment een bepaalde samenwerkingsvorm met Furth im Wald aan te gaan, heeft voor onze vereniging weinig of geen zin. Eerst zullen we met de Stichting Draaksteken een bepaalde samenwerkingsvorm moeten hebben. Mogelijk kan e.e.a. voortvloeien uit de samenwerking in het toekomstige museum in Beesel. Tot zolang zullen we gewoon moeten afwachten.

Frans Geerlings.

Beeselse koster eerste ontdekker pottenbakkersoven Elmpster aardewerk?

Enkele jaren geleden werden in het Kreisarchiv van Geldern enkele aantekeningen gevonden van Constant Ruijs van Nieuwenbroeck¹, die gedateerd waren op 19 september 1853. Hierin lazten we het volgende:

Nicht unerwähnt lassen darf ich hier einen anderen Fund, der von dem Küster Verbruggen² zu Besel auf den sogenannten Elmpster Busch, zu der Preussischen Gemeinde Elmpst gehörend, im vorigen Winter gemacht wurde. Derselbe fand beim Fretiren (jagen met fret) den Boden dermass mit Scherben besäht, dass er beschloss eine dort befindlichen, künstlich hervor ragenden Hügel um zu graben. In demselben fand er eine grosse Menge von Töpfe, sogenannter Steingut, alle aber mehr oder weniger zusammengedrückt, mit einer braunlicher Farbe bestrichen auf einige mit einer weislichen Glasur überzogen. Leider war das Terrain in dem Augenblick zu hart erfroren, und kamen daher nur Bruchstücke zum Vorschein. Mag nun auch die Geldgier die theilweise Zerstörung noch mehr befördert heben; jedenfalls bin ich im Stande Ihnen ein paar Exemplaren dieser Bruchstücken vorzeigen zu können. Nach persönlichen Aussage waren alle Töpfe krum und schief. In welcher Zeitalter die erste Verfertigung von Steingut zu verlegen ist, ist mir nicht bekannt, und muss daher eine Vermuthung über das Alter dahingestellt sein lassen, so viel scheint mir jedoch wahrscheinlich, dass wir hier vielleicht einen verunglückten Zöpfer-Ofen vor uns haben, dessen überdeckenden Erdschicht zu früh einstürzte, und da die noch nicht erhärtete Masse aneinander drückte und eine schiefe Form gab; die einmal bestehende Hit-

**BETER VERZEKERD
DOOR IEMAND VAN BIJ ONS**

JULIANA STRAAT 21 • BELFELD
TELEFOON 047C5-1263

***SCHOENEN
SPORT
LEDERWAREN
PEDICUREN***

VOOR OPTIMALE KWEEKRESULTATEN!

DIERENSPECIAALZAAK
G. Nijboer en Zoon
Parklaan 53a
5953 BR REUVER
Telefoon 04704-4480.

**QUIKO KRACHT- EN OPFOKVOER
VOOR ALLE VOGELSOORTEN**

GOED NIEUWS

**Af heden voeren wij het complete
Teurlings Assortiment**

Topkwaliteit voor paarden-schapen-
duiven-konijnen-sierwatervogels enz.

Paardebrok 2x25 kg	27,50
Schapenkorrel 2x25 kg	23,50
Konijnekorrel 2x25 kg	29,00
Dulvevoer 25 kg v a.	21,50

**Slagerij
Jos Hoezen**

Traditionele kwaliteit

Jullianastraat 1, Boffeld, tel. 2044

*Voor eerste kwaliteit
vers vlees
lijne vleeswaren uit
eigen worstmakerij*

Diverse specialiteiten
*o.a. salades
bittergarnituur
koud buffet*

WijO BV

Zand- en grindhandel · grondwerken

Verhuur grondverzetmachines · Expeditie en transport

Broeklaan 30,
Postbus 4677, 5953 ZH Reuver
Tel. 04704-4442/1879
Fax 04704-5480.

ze jedoch, dennoch deren Erhärtung vollendete. Dem Bäcker lohnte es nicht mehr der Mühe sie heraus zu hohlen, und auf diese Weise meine ich erklären zu dürfen, dass eine so grosse Menge sich zusammen fand, denn auch alle vorgefundenen Waren den 3 mir überlassenen Gefässen in Form und Grösse mehr oder weniger gleich; und überlasse es Sachverständiger unter uns aus einige nähere Vermuthungen, wann nicht schon die sichere Bestimmung dieser Gefässehügel mit zu theilen.

Ook wijlen Mgr. Caspar Franssen, pastoor te Ittervoort, maakte in de vorige eeuw al melding van dergelijke vondsten. In zijn in het Frans gestelde aantekeningen, gemaakt toen in 1876 de kollektie door het Museum voor Schone Kunsten in Brussel werd aangekocht, vermeldt hij een kruik, die door een te grote hitte van de oven was ingedrukt of was gaan werken door het zout of door een andere substantie die aan de grondstof was toegevoegd.

De vindplaats, in de gemeente Brüggen gelegen, bevond zich op iets meer dan vier kilometer van de Romeinse villa in Swalmen en van het er naast gelegen Romeinse grafveld³. De potten werden volgens Franssen gehaald uit het puin van een Romeinse pottenbakkerij. Enkele andere potten bevonden zich in de overn zelf, zijnde een kleine over die in de slijkerige bodem was gegraven.

Hoewel hier over een Romeinse pottenbakkerij gesproken wordt, is het gezien de beschrijving van het aardwerkt onwaarschijnlijk dat het om een Romeinse pottenbakkersoven gaat. Franssen bezat namelijk nog een elftal potten, die alle hard gebakken waren en dezelfde vorm hadden. In zijn omschrijving spreekt hij over potten die op een urn zonder voet leken en die gediend hadden als kookpot, omdat ze bestand waren tegen het vuur. Uit deze laatste beschrijving blijkt dat het hier hoogstwaarschijnlijk om kogelpotten gaat, en wel van zogenaamd Elmpster aardewerk (1100-1300). Dit aardewerk heeft een typische blauwgrijze tot violetbruine kleur, als

gevolg van het feit dat tijdens het bakproces de zuurstoftoevoer wordt afgesloten. Wanneer deze zogenaamde reductie niet volkomen is, of wanneer de potten erg dicht op elkaar staan, krijgt dit aardewerk een geelachtig-witte oppervlakteverkleuring⁴.

Uit beide genoemde lokaties blijkt dat het wellicht niet om de bottenbakkerijen van Oebel nabij Brüggén handelt, waar het door G. Loewe genoemde Elmpster aardewerk werd gefabriceerd, maar dat er sprake moet zijn van meerdere werkplaatsen.

In de omgeving van Elmpt zijn een tweetal vindplaatsen bekend, beide niet ver van Elmpt-Overhetfeld: Venekoten en nabij boerderij In gen Rae⁵. De laatstgenoemde kan waarschijnlijk met de door Franssen genoemde lokatie worden geïdentificeerd.

Of het zich in beide gevallen om pottenbakkersovens handelt, blijft natuurlijk de vraag. Zo spreekt Pfarrer B. Röttgen in zijn boek "Brüggén, Born und Schwalmtal" over pottenbakkersovens, die bij Oebel ontdekt werden:

Am Horweg (Höhenweg) wurde eine ganze Töpferrei mit Brandöfen entdeckt. Um den Ton zu bekommen wurden Brunnen von ca 5 Meter Durchmesser gegraben, den Ton herausgehoben und die Brunnen wieder mit Sand zugeschüttet. Eine Reihe der Urnen ist 1889 in das Museum für Völkerkunde in Berlin gelangt, einige in das Museum in Kempen, und in Museum Erkelenz⁶.

Bij deze vermelding van bij Oebel gevonden pottenbakkersovens plaatst G. Loewe vraagtekens, omdat elke getuigenverklaring of bewijsstuk ontbreekt. Bij Oebel heeft men wel bij de kleiwinning voor de greswarenindustrie de middeleeuwse materiaalgroeven teruggevonden, die een doorsnede hadden van 4-6 meter. Ze werden in de volksmond "Erdmännchenlöcher" genoemd. Ze waren 1-2 meter diep en gevuld met misbaksels, grind, zand en smerige klei. De bovenste laag klei was namelijk niet geschikt om potten te bakken⁷.

Ook met de vondst van genoemde misbaksels is nog niet het bewijs geleverd dat het hier om ovens gaat. Hiervoor ontbreekt een goed uitgevoerd archeologisch onderzoek, waaruit dit is af te leiden. Er blijft dan alleen over de in 1936 ontdekte pottenbakkersoven bij boerderij In gen Rae (Overhetfeld), waarvan zich een foto in het archief van het Landesmuseum in Bonn zou moeten bevinden. In dit geval zou het gaan om een liggende over, waarbij de stook- en de overruimte achter elkaar liggen⁸.

De vraag of nu kosten Verbruggen uit Beesel de eerste geweest is, die in de winter van 1852-'53 de ontdekking van een oven voor Elmpster aardewerk gedaan heeft, is met het bovenstaande natuurlijk nog niet beantwoord. Wel is zeker dat het de oudste vermelding betreft die we tot nu toe gevonden hebben.

W. Luys

1. Constantijn Ruys was de zoon van Felix Ruys en Allegonda Emerentiana barones van Splinter. Hij werd op 8 november 1816 te Roermond geboren en was vier jaar oud toen zijn ouders bij zijn grootmoeder Jeannette van Afferden op kasteel Nieuwenbroeck gingen wonen. Na rechten te hebben gestudeerd, trouwde hij op 19 juli 1842 met Theckla Saedt uit Kleef en betrok het van zijn ouders geërfd huis Ingenraedt in de gemeente Wankum. In 1864 werd hij benoemd tot burgemeester van Wachtendonk, Wankum en Herongen. Op historisch vlak was hij een van de oprichters en later president (1851) van de Historischer Verein für Geldern und Umgebung, waarvoor hij vele voordrachten hield.

2. Hubert Verbruggen, geboren te Brüggan, werd in 1838 gekozen tot kosten-onderwijzer van de vier jaar eerder opgerichte St.-Lambertusparochie in Reuver. Hoewel met name de gemeente vanaf het begin aan zijn kwaliteiten twijfelde, duurde het tot 1860 voordat hij werd ontslagen. L. Giesen e.a.: *Geschiedenis van het onderwijs in Reuver 1721-1988*, blz. 20. Reuver, 1988.

3. Hiermee wordt de Romeinse villa in Groenewoud bedoeld, die niet ver van de Duits-Nederlandse grens is gelegen. Zie ook: W. Luys. *Romeinse wegen en bewoning in Swalmen-Beesel-Belfeld*. In: *Maas- en Swalmadal* 4 (1984), blz. 119.

4. G. Loewe. Mittelalterliche Kugeltöpfe und andere Rheinische blaugraue Ware aus Brüggen, kreis Kempen-Krefeld. In: Alt Thüringen VI (1963), blz. 570-588. Dit Elmpster aardewerk wordt in onze regio bij opgravingen veelvuldig gevonden, o.a. bij een onderzoek door de archeologische werkgroep naar de Hof Tgen Rade.

5. Ellen Schwinzer. Aus der Erde geborgen III. Unbekannte Funde aus dem Mittelalter und der frühen Neuzeit im Raum Mönchengladbach. Tentoonstellingscatalogus Museum Schloß Rheydt (1985). Ook zijn er sterke aanwijzingen dat er een of meerdere pottenbakkersovens in de omgeving van de ter hoogte van Reuver op Duits grondgebied gelegen Icksberg zijn geweest. Met kleisteken werden hier namelijk in het verleden diverse misbaksels gevonden, waaronder een groot aantal kogelpotten, die herkend konden worden als zijnde Elmpster aardewerk. Op deze vindplaats, die tegen een helling was gelegen, kon toen evenals in Oebel op een diepte van ca 1 meter de Reuverklei (een kleisort die ca 3 miljoen jaar geleden in het Reuveriën is ontstaan) worden gewonnen. Door erosie waren de deklagen ter plaatse grotendeels verdwenen.

6. Pfarrer B. Röttgen. Brüggen, Born und Schwalmtal (1934), blz. 16.

7. G. Loewe, blz. 577.

8. Ellen Schwinzer, blz. 6.

Zand er over ...

Er kunnen nog zoveel afspraken gemaakt worden, als men er zich niet aan houdt heeft het allemaal geen zin !

Hieraan moest ik gelijk denken toen het bericht bekend werd dat er in Ouddorp/Beesel een oude waterput gevonden was. De Vismarkt aldaar werd in opdracht van de gemeente Beesel door een stratenmakersbedrijf van klinkers voorzien. Bij het weggraven van de toplaag en het egaliseren van het pleintje stootte men op een waterput. Ook werd een concentratie oude bakstenen ontdekt. (Insiders maken melding van de vondst van twee waterputten).

De Vismarkt in Ouddorp voor de opknapbeurt,
gezien vanaf de westzijde. (foto: F. Geerlings)

Vrijwel niemand heeft van deze vondsten kennis kunnen nemen omdat het bedrijf "gewoon doorwerkte": de waterput werd dichtgegooid en de oude stenen afgevoerd!

Waarom (zo vraag ik me af) heeft de gemeente Beesel geen afspraak gemaakt met het bewuste bedrijf om bij eventuele ontdekkingen - zeker op zo'n interessante plek als de oude markt in Ouddorp - de gemeente gelijk hiervan in kennis te stellen, zodat op hun beurt de heemkundevereniging weer kon worden geseind? Of werd de gemeente wel in kennis gesteld en is het daarbij gebleven? Er liggen mijns inziens toch afspraken tussen gemeente en heemkundevereniging om in dergelijke gevallen de heemkundevereniging in kennis te stellen, zodat deze - na overleg met de betrokkenen- actie kan ondernemen?

Hoe het ook zij, een unieke kans om iets meer te weten te komen over de oudste markt van Beesel werd hiermee "verkwanseld"!

Hoe oud zou deze put zijn geweest? Is dit de waterput die op 10 augustus 1600 door Spaanse soldaten werd opengemaakt? Was deze put bedoeld voor algemeen gebruik (ze lag immers precies midden op de markt)? Bevonden zich nog interessante voorwerpen in of nabij de put? Waren de oude bakstenen de restanten van een kapelletje? Hadden we iets meer duidelijkheid kunnen krijgen over de naam "Vismarkt"? Wie zal het zeggen!

Enkele dagen voordat de opknabbeurt van de Vismarkt in de raadsvergadering ter sprake kwam, werd ik gebeld door een raadslid omtrent enige informatie over deze markt. Toen wist ik niet veel, nu had ik wel iets kunnen weten! Recentelijk deed prof. dr. W. Willems, directeur van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, nog de uitspraak: "Voor natuurbeheer wordt jaarlijks veel geld uitgegeven, terwijl de natuur een sterk herstelvermogen heeft. Bij het cultuurhistorisch erfgoed ontbreekt dit ten ene male: weg is weg. Het is jammer dat dit besef maar uiterst moeizaam doordringt bij de bestuurders". (DvNL 9-3-1991)

Achter deze boom lag de oude waterput, ervoor lag een concentratie oude bakstenen. Volgens insiders lag bij het huis rechts nog een waterput. Dit huis werd later op de markt gebouwd.

Het wordt de hoogste tijd dat hierin verandering komt. De gemeente moet bedrijven en instellingen - en tot zekere hoogte ook particulieren - ergens kunnen verplichten om melding te maken van bepaalde ontdekkingen.

Hopelijk kan de gemeentelijke monumentenwet (ook archeologische overblijfselen in de grond zijn monumenten) een en ander regelen.

De Vismarkt in Ouddorp/Beesel werd letterlijk afgedaan met ZAND ER OVER...

Frans Geerlings

Archeologisch Limburg 1987-1989

Op vrijdag 3 mei 1991 werd in het Gouvernement te Maastricht de tentoonstelling "Archeologisch Limburg 1987-1989" geopend door drs. G.M.K. Kockelkorn, lid van het College van Gedeputeerde Staten in Limburg.

De tentoonstelling geeft een beeld van het archeologisch onderzoek in Limburg in de jaren 1987-1989. Door opgravingen, maar ook bij bouw- en baggerwerkzaamheden worden regelmatig interessante vondsten verzameld. Vaak duurt het jaren voordat ze in een museale collectie te bekijken zijn. Vandaar dat enkele in Limburg werkzame archeologen het initiatief hebben genomen voor een reeks reizende tentoonstellingen, waarin om de drie jaar een keuze uit de meest interessante vondsten en opgravingen uit de voorafgegane periode zullen worden getoond. Na de tentoonstelling in het provincie-huis zal deze tot mei 1992 ook nog te zien zijn in het Thermenmuseum in Heerlen, het Goltziusmuseum in Venlo en De Tiend-schuur in Weert.

Aan deze tentoonstelling hebben ook leden van de werkgroep archeologie hun bijdrage geleverd. Zo stelde Peter Peeters uit Reuver enkele vuurstenen bijlen ter beschikking, waaronder een bijl uit Valkenburgsvuursteen, een groot aantal pijlpunten en fragmenten van glazen armbanden uit de eerste twee eeuwen voor Christus. Sjra Sanders uit Swalmen stelde op zijn beurt ten behoeve van de tentoonstelling een vuistbijl uit Swalmen beschikbaar.

Buiten deze interessante vondsten uit de regio zijn natuurlijk een groot aantal andere voorwerpen te bezichtigen. Uit de Oude Steentijd een aantal bewerkte stukken vuursteen, waaronder rugmessen en schaven uit de Belvédère bij Maastricht. Uit de Midden Steentijd vondsten uit Posterholt en Merselo. De Nieuwe Steentijd of het Neolithicum is vertegenwoordigd door bandkeramisch aardewerk uit Elsloo. Maastricht en Geleen, en vondsten van Rössencultuur uit Maastricht-Randwijk, waar voor het eerst in Limburg een nederzetting van die cultuur onderzocht werd. Uit de Brons- en IJzertijd komen vooral vondsten uit de grafvelden, zoals ondermeer bij Beeg-

den en Weert. Op de Boshoverheide bij Weert is het grootste urnenveld van Nederland gelegen met tussen de 700 en 1000 grafheuveltjes uit de Late Bronstijd en de vroege IJzertijd (ca. 1000-600 v. Chr.). Voor het publiek is er nu een fiets/wandelroute uitgezet, die zonder meer de moeite waard is.

Voor wat de Romeinse Tijd betreft wordt er uitvoerig aandacht besteed aan de opgravingen van het villacomplex Voerendaal en het hoofdgebouw van de villa van Simpelveld. Ook aan de ontdekking van Romeinse grafvelden wordt aandacht besteed, zoals bijvoorbeeld de ontdekking van crematiegraven en een tufstenen askist nabij Sijben Roermond. Deze grafkist bevatte rijke en gevarieerde grafgiften met als meest opmerkelijke drie miniatuurwerktuigen: een drietand, een zeis en een zaag.

Met betrekking tot de Middeleeuwen wordt er uit uitvoerig stilgestaan bij de opgravingen in Gennep, waar door het Amsterdamse A.E. van Giffen Instituut voor Pre- en Protohistorie een grote nederzetting van Germaanse immigranten uit de 5e eeuw zo goed als volledig werd opgegraven. Nooit eerder is op het vasteland van Noordwest-Europa zo'n grootschalig onderzoek verricht naar een dergelijke nederzetting. Verder nog aandacht voor het bouwhistorisch en archeologisch onderzoek van kasteel Bleijenbeek en voor het archeologisch onderzoek in de St.-Servaaskerk te Maastricht, waar sporen uit de eerste twee fases van de kerk werden gevonden, waarin het graf van St.-Servaas uit 384 herkenbaar is, evenals een vondst uit de stenen sarcofaag van de in 1086 overleden proost Humbertus, waarin een loden kruis met een inscriptie waarin melding wordt gemaakt van omvangrijke verbouwingen en nieuwbouw, die hij in het derde kwart van de 11e eeuw had laten uitvoeren.

Natuurlijk is deze opsomming verre van volledig, maar het geeft toch een aardige indruk van de gevarieerde en boeiende tentoonstelling, die de moeite van het bekijken waard is. Bij de expositie wordt een brochure uitgegeven met korte samenvattende teksten over de behandelde opgravingen en vondsten.

W. Luys

Genealogie: hoe te beginnen?

Omdat het alweer enkele jaren geleden is dat een algemene inleiding over genealogie verscheen in De Zeumer en met het oog op de stormachtige ledenaanwas, in dit nummer enkele richtlijnen die de beginnende genealoog op weg kunnen helpen.

Welke benadering?

Voordat we ons vol gedrevenheid maar zonder enig inzicht in een zee van gegevens storten, moeten we ons bezinnen op de vraag: "wat wil ik eigenlijk?" Het is déze vraag die in het begin maar al te vaak wordt overgeslagen en later tot frustratie leidt. Welke van de onderstaande vormen of varianten daarvan u ook kiest, het enige echt belangrijke is dat uw gegevens verantwoord zijn. Mengvormen worden door sommige puristen weliswaar vol afschuw als 'genealogisch gedrocht' terzijde geschoven, maar dit mag voor de samensteller niet echt een bezwaar zijn. De gebruikelijke vormen laten echter alle ruimte om zelfs de meest fanatieke hobbyist tot in het eindeloze te laten zoeken. De meeste onderzoekers zullen het dan ook juist zoeken in een beperking. Veel belangrijker is dat u achteraf ook weet waar uw gegevens vandaan komen. Bij twijfel kunt u bepaalde gegevens dan eenvoudig opnieuw raadplegen. Kunt u de herkomst van gegevens niet verantwoorden, dan zullen kritische lezers van uw genealogie deze met recht in twijfel trekken! Door goed op de bronvermeldingen in andere genealogieën te letten, leert u steeds beter waar u welke archiefstukken mag verwachten. Laat ook anderen profiteren van uw ervaring!

De eenvoudigste vorm van onderzoek heeft tot doel het in kaart brengen van de rechte lijn van afstamming. Een dergelijke reeks wordt een **stammenreeks** genoemd. Deze zal in de regel de mannelijke lijn volgen, maar kan in principe ook enkel de vrouwelijke lijn volgen (in sommige gemeenschappen kunnen uitsluitend aan de vrouwelijke lijn bepaalde rechten wor-

den ontleend). In een stammenreeks wordt geen aandacht besteed aan broers of zussen, ooms en tantes. Alleen de rechte lijn wordt aangehouden. In de praktijk ontkomt men er echter niet aan om ook de gegevens over andere personen in het onderzoek te betrekken, zeker wanneer men verder terug gaat in de tijd.

Een **stamboom** is vaak het resultaat van een onderzoek waarbij eerst een 'stamvader' wordt gezocht. Ook een stamboom is per definitie onvolledig, want de gevonden stamvader zal (zeker biologisch gezien) nooit echt de eerste zijn.

Uitgaande van de stamvader, worden alleen diens nazaten in mannelijke lijn gezocht. Een stamboom is dan ook eigenlijk maar de helft van het verhaal, omdat alle vrouwelijke afstammelingen buiten beschouwing worden gelaten.

Een **parenteel** lijkt sterk op een stamboom, maar ditmaal worden ook alle vrouwelijke lijnen gevolgd. Dit betekent niet alleen dat het aantal nazaten sterk toeneemt, maar bovendien zult u meer contact hebben met andere onderzoekers, omdat u ook in 'hun' stamboom zoekt.

Tegenover een **kwartierstaat** zijn beide voorgaande vormen van stamboomonderzoek maar kinderspel. Een kwartierstaat was vroeger wel vaker nodig om bepaalde rechten aan te tonen, bijvoorbeeld een zetel in de Ridderschap. Bij deze vorm van onderzoek gaan we meestal uit van onszelf of onze kinderen. Zelf zijn we dan generatie I, onze ouders zijn generatie II, en onze grootouders generatie III. Het aantal personen loopt zo via een verdubbeling al snel op. Extra gecompliceerd wordt het wanneer een echtpaar dezelfde voorouders blijkt te hebben (bloedverwantschap). Ook meerdere huwelijken (voorlopig gevonden 'record': 7), buitenechtelijke of aangenomen kinderen en andere 'afwijkingen' maken een kwartierstaat vaak zeer ingewikkeld. Wel kan meestal relatief veel gebruik worden gemaakt van reeds gepubliceerde gegevens. Deze vindt u echter niet op een dienblaadje!

Genealogisch onderzoek ten behoeve van ander onderzoek

Onderzoekers die zich bezighouden met bijvoorbeeld de geschiedenis van een boerderij, zullen zich zelden kunnen beperken tot slechts één enkele vorm van stamboomonderzoek. Uitsluitend zoeken naar de huidige boerderijnaam leidt in de praktijk meestal al snel tot een doodlopend spoor.

Kwartierstaten zijn bij dit onderzoek vaak belangrijk om te achterhalen waar bezittingen vandaan komen, d.w.z. werden ze aangekocht of door een van de partijen in het huwelijk gebracht. Parentelen zijn nodig om bezittingen te kunnen volgen. Voorbeelden van dit soort onderzoek vindt u in de diverse jaarboeken. Let daarbij ook eens op de geraadpleegde archieven!

Welke gegevens zijn belangrijk?

Deze vraag kan kort worden beantwoord: alle! Toch zal pas na het verzamelen blijken welke gegevens werkelijk onontbeerlijk zijn om tot een min of meer volledige beschrijving te komen. Noteer in ieder geval altijd getuigen bij doop, huwelijk en overlijden. Getuigt Simon Teunissen bij Antonius Simons, zoek dan ook of andersom wordt getuigd.

Beperk u niet tot Burgerlijke Stand en kerkregisters! Raadpleegt u belastinglijsten zoals hoofd- en beestenschat, isoleer uw mogelijk voorouders dan niet van hun omgeving: door ook de burens in de gaten te houden kunt u zo wellicht vaststellen in welk jaar de gezochte personen verhuizen. Zeer veel van de oudste gegevens vindt u in de overdrachtsregisters. Voor Beesel en Belfeld zijn deze geïndexeerd op naam van koper en verkoper. Oude rechten als het zogenaamde beschudrecht (een soort optie voor verwanten en naburen) kunnen u aan het ontbrekende stukje van de puzzel helpen. Noteer ook altijd alle bezittingen van uw voorouders. Waar BS en kerkregisters ontbreken zijn ze vaak uw enige houvast.

Spelling

Wees verdacht op verschillende schrijfwijzen binnen een en dezelfde familie. Het gaat dan niet alleen om relatief kleine verschillen zoals bijvoorbeeld "Peters" en "Peeters". "Van der

Stappen" wordt snel "Verstappen"; "Linders" en "Lenaerts" zijn beide afgeleid van Leonardus. Daarnaast bevatten de schepenbankarchieven van Beesel, Belfeld, Swalmen en As-selt meerdere aanwijsbare gevallen waar vader en zoon verschillende achternamen dragen. Het aantal namen dat is afgeleid van meisjesnamen, geeft ook al aan dat kinderen zich ook vaker naar de moeder noemden: bijvoorbeeld Litjens (Aleid), Berben (Barbara) en Trienekens (Catharina).

Oud schrift

Wie met zijn of haar onderzoek zo'n anderhalve eeuw terugkomt in de tijd, wordt onherroepelijk geconfronteerd met het handschrift van vervlogen tijden. Sommige handschriften zeggen de leek nog minder dan een staal behangpapier en het kost veel tijd en moeite om de vaak zeer uiteenlopende handschriften meester te worden. Hier helpt slechts één ding: oefenen en nog eens oefenen. De verenigingsbibliotheek bevat overigens speciale leerboekjes hiervoor. Verwacht echter niet dat u binnen een jaar alle handschriften tot 1400 voor de vuist weg leest.

Bij voldoende belangstelling kan de vereniging eventueel een syllabus samenstellen met diverse handschriften (inclusief uitwerkingen) uit archieven die betrekking hebben op het werkgebied van Maas- en Swalmdal. Daarnaast wordt overwogen om op langere termijn een cursus oud schrift te geven. Daarbij staat echter nu reeds vast dat voor deze cursus een grote mate van zelfwerkzaamheid zal worden verwacht.

Hoe het ook zij, wat betreft oud schrift kunnen we kort zijn: zonder enige kennis hiervan loopt uw onderzoek muurvast.

Familiewapen

Maak stamboomonderzoek niet tot een ordinaire jacht op een familiewapen. Waarschijnlijk het grootste gedeelte van de wapens dat in genealogieën prijkt, is volslagen uit de lucht gegrepen. Het feit dat bijvoorbeeld een familie Schreurs in Heerlen een bepaald wapen voerde, hoeft niets te zeggen over het wapen van een gelijknamige familie in de regio Roermond. Het gewicht dat wordt toegekend aan een wapen is

tamelijk overdreven. Onthoud: liever een goed onderzoek dan een slecht wapen. De verschillende handtekeningen en handmerken van voorouders zijn bovendien vaak veel persoonlijker en interessanter.

Visuele presentatie

Voor vrijwel iedereen die zich bezighoudt met genealogie in welke vorm dan ook, komt vroeg of laat de wens om de gevonden gegevens zichtbaar te maken in de vorm van een boom of tabel. Afhankelijk van de gekozen aanpak (stammenreeks, stamboom, parenteel of kwartierstaat) stelt de presentatie van deze gegevens heel verschillende eisen. In een van de volgende Zeumers zullen we hierop ingaan.

Goed voorbeeld doet goed volgen

Probeer niet het wiel opnieuw uit te vinden. Waak er echter ook voor dat u niet de fout van anderen gaat herhalen! Neem niet klakkeloos over wat anderen schrijven. Bent u niet in de gelegenheid om gegevens te verifiëren, geef dan (bijvoorbeeld als bronvermelding) duidelijk aan wie u citeert. Elke fout is anders ook uw fout!

In de verenigingsbibliotheek bevinden zich diverse genealogieën van uiteenlopende kwaliteit. Daarnaast vindt u er enkele algemene boeken over stamboomonderzoek. Wilt u beginnen met het onderzoek van uw eigen stamboom, leer dan van de fouten van anderen.

En een laatste advies voor deze Zeumer: zoek contact met andere onderzoekers. Het meeste werk zult u zelf moeten doen. Wat extra hulp en raad is echter nooit weg!

Loe Giesen

Nieuwe aanwinsten bibliotheek

- Milikowski, Efraim.
Bewoning in het Maas- en Swalmdal in Pre- en Protohistorie. Oudheidkundig bodemonderzoek bij Swalmen en Asselt.
Doctoraalscriptie prehistorie, B.A.I. Groningen, 1984.
- Reijnders, Peter J.M.
Reinders, Reijnders, Rijnders; een verhaal uit 2 Noordlimburgse dorpen. Genealogisch onderzoek naar de naam Reijnders in Beesel en Helden.
P. Reijnders, Goirle, 1989.
- Riedel, Lothar.
Die Geldrensche Kreisbahn. Die Verkehrsgeschichte der schmalspurigen Kleinbahn Kempen, Straelen, Kevelaer. Geldren, Veröffentlichungen des historischen Vereins für Geldern und Umgegend, 1989.
- Rupp, Erwin.
Die Geschichte der Ziegelherstellung.
Bonn, Bundesverband der Deutschen Ziegelindustrie, 1988.
- Tielemans, E.
Van geboorte tot dood: een literatuuroverzicht van de gebruiken in Limburg.
Limbricht, Limburgs Volkskundig Centrum, 1990.
- Venner, Gerard.
Die Grabdenkmäler der Grafen von Geldern. (grotendeels in het Nederlands geschreven)
Venlo, Historischer Verein für Geldern und Umgegend in Zusammenarbeit mit der Stichting Historie Peel-Maas-Niersgebied, 1989.
- Verwers, W.J.H.
Archeologische kroniek van Noord-Brabant 1985-1987.
Waalre, Stichting Brabants Heem, 1990.
- Archeologie nr. 2
Duizel, Stichting archeologie, 1990
- Berichten van de rijksdienst voor het oudheidkundig bodemonderzoek. Jaargang 38, 1988

-
- Amersfoort ROB, 1990
 - Bloemers J.H.F.
Rijswijk, "De Bult"; eine Siedlung der Cananafaten
Teil I: Interpretation
Teil II: Dokumentation
Teil III: Beilagen
Amersfoort, ROB, 1978
 - Clevis, Hemmy en Jan Thijssen
Kessel, huisvuil uit een kasteel.
Mededelingenblad Nederlandse Verenigingen van Vrienden van de Ceramiek, 136, 1989/4
Lochem, Nederlandse vereniging van vrienden van de ceramiek, 1989
 - Dirkmaat, J.J.
De das in Nederland
Hoogezand: Stubeg, 1988. Uitgave van de vereniging Das en Boom
Schenking van de milieu- en heemkundevereniging Swalmen ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van Maas- en Swalmdal.
 - Faber, F.J.
Geologie: de bekoring van het zoeken.
Amsterdam, Agon Elsevier, 1967
 - Giesen, Loe
Tussen Maas en Meerlebroek: toponiemen in de gemeente Beesel.
Reuver, Heemkundevereniging "Maas- en Swalmdal", 1990
 - Heide, Gerrit van der
Graven naar het verleden. Archeologie van de Lage Landen van ijstijd tot middeleeuwen.
Utrecht Teleac, 1972
 - Hoek Ostende, L.W. van den
Tegelen, ons land 2 miljoen jaar geleden.
Haarlem, Teylers museum, 1990
Tentoonstellingsuitgave ter gelegenheid van een expositie over het werk van Eugene Dubois (1858-1940) in het Teylers museum. Een gedeelte van deze expositie
-

was eind vorig jaar te zien in het gemeentehuis van Tegelen.

- Jaarverslag 1989
Rijksdienst voor het oudheidkundig bodemonderzoek
Amersfoort, ROB, 1990
- Lange, A.G.
De horden near Wijk bij Duurstede
Plant remains from a native settlement at the Roman Frontier: a numerical approach.
Amersfoort: ROB, 1990
- Louwe Kooijmans, L.P. en P. Stuart
Prehistorie en vroegste geschiedenis van ons land; gids voor de verzameling Nederlandse oudheden in het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden
Den Haag, Staatsuitgeverij, 1969
- Raemaekers, L.H.
Boshoven: namen en bijnamen
Weert, Stichting Boshover namen en bijnamen, 1990
- Reijnders, Peter J.M.
Reijnders: een puzzle in Midden-Limburg
Goirle, Reijnders, 1990
Zie ook de beschrijving in de vorige Zeumer.
- Roebroeks, W.
Oermensen in Nederland; de archeologie van de oude steentijd
Amsterdam, Meulenhoff, 1990
- Schindler, Reinhard
Landesmuseum Trier; Führer durch die vorgeschichtliche und Römische Abteilung Trier, Rheinischen Landesmuseum Trier, 1970
- Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg
Jaarboek van het sociaal historisch centrum voor Limburg. Deel X-1965
Assen, van Gorcum, 1965
- Swalmer monumenten
Swalmen, Milieu- en heemkunde vereniging Swalmen, 1987

-
- Vermeulen, Fred
De onderste steen. Recht en wetenschap in de knel: de zaak Vermaning
Doetichem, Stichting rapportage, 1980
 - Vintcent, Sjra
Vijftig jaar vrijwillige brandweer Beesel-Reuver
1940-1990. Uitgave Brandweer Beesel-Reuver
 - Zadoks-Josephus Jitta, A.N.
Archeologische verzamelingen in Nederland: een museumrondgang
Amsterdam, De Bussy paperback.

Zjwamer Laesplenkske

In navolging van het Ruivers Laesplenkske overweegt onze vereniging de uitgave van een leesplankje met daarop typisch Swalmense woorden. De uitvoering van dit stukje dialect zal gelijk zijn aan de Reuverse versie. De woorden moeten echter liefst geheel anders zijn, zonder daarbij te kiezen voor uitsluitend 'uitgestorven' woorden. Bij de uiteindelijke keuze willen we ons graag laten leiden door het advies van onze leden uit Swalmen, vandaar onze oproep: noteer circa 20 typisch Swalmense woorden (eventueel met toelichting) en geef deze af bij een van de bestuursleden (zie lijst achter in deze Zeumer). We hopen in de volgende Zeumer op dit leesplankje terug te komen.

hebt u uw contributie al betaald ?
